

Asia: VN/26856/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle uudeksi alueidenkäyttölaki

Lausunnonantajan lausunto. Lausuntopalautteen käsittelyn helpottamiseksi ympäristöministeriö pyytää, että lausunto jaotellaan lausuntopyynnössä ilmoitettujen väliotsikoiden mukaisesti.

Kommentit luvusta 1 Yleiset säännökset

4 § Alueidenkäytön suunnittelujärjestelmä ja 5 § Alueidenkäytön suunnittelun tavoitteet ohjaavat kaavoitustoimen järjestämistä. Luonnoksessa esitetyt maakuntakaavan sitovuutta ja kattavuutta koskevat muutosehdotukset ovat ristiriidassa suunnittelujärjestelmän tavoitteiden kanssa. Erityisesti tavoitteiden kohdat:

- 1) turvallisen, terveellisen, viihtyisän, sosiaalisesti toimivan ja eri väestöryhmien kannalta hyvän elinympäristön ja toimintaympäristön luominen;
- 2) yhdyskuntarakenteen ja alueidenkäytön taloudellisuus;
- 4) rakennetun ympäristön kauneus ja kulttuuriarvojen vaaliminen;
- 5) luonnon monimuotoisuuden ja muiden luonnonarvojen säilyminen;
- 6) ympäristönsuojelu ja ympäristöhaittojen ehkäiseminen;
- 7) luonnonvarojen säästeliäs käyttö

edellyttävät usein alueellista, useiden kuntien aluetta koskevaa ja maankäyttöä ohjaavaa suunnittelua.

Renkajärven suojeluyhdistys ry:n toiminta-alue ulottuu Hämeenlinnan ja Hattulan alueille ja hyvin lähelle Tammelan kunnan aluetta. Hämeen järviylänkö, Etelä-Suomen ja ns. kasvukolmion suurin yhtenäinen metsäalue ja hiljainen alue, ulottuu kaikkien kolmen kunnan sekä myös Lopen, Forssan ja

Karkkilan alueille. Järviylänkö on merkittävä loma- ja virkistyskäytön ja matkailun kehittämiskohde niin valtakunnallisesti kuin kansainvälisestikin mm. erinomaisen saavutettavuutensa vuoksi. Sen merkitys korostuu eurooppalaisen matkailun suuntautuessa kuuman etelän sijaan viileämpään Pohjois-Eurooppaan. On välttämätöntä, että tämän alueen kehittämisen periaatteet ja linjaukset määritetään koko alueen kannalta, ei esimerkiksi Hattulan kunnan lyhyen tähtäimen taloudellisten (todellisten tai kuvitteellisten) etujen kannalta. Yhden kunnan tekemä virhe haittaa merkittävästi koko alueen kehitystä ja elinvoimaa.

Yhtenä lakiesityksen keskeisenä sisältönä todetaan olevan, että "maakuntakaava rajattaisiin koskemaan vain valtakunnallisesti tai maakunnallisesti merkittäviä asioita ja myös maakuntakaavan oikeusvaikutuksia rajattaisiin. Kuntien yhteinen yleiskaava ohjaisi yleiskaavaa maakuntakaavan sijasta ja kuntien yhteinen yleiskaava olisi mahdollista hyväksyä kuntien valtuustoissa". Rajaaminen merkittäviin asioihin johtaa välittömästi tulkintaerimielisyyksiin ja kuntien yhteinen yleiskaava on – kuten jo on havaittu niiden vähäisen suosion kautta – huono väline etenkin silloin, jos kyse on pitkän aikavälin suunnittelusta yksittäisen, useampaa kuntaa taloudellisesti hyödyttävän hankkeen sijaan. Kunnilla ei ole resursseja tarvittavaan yhteiseen suunnitteluun – juuri tämä tarvittavan yhteisen suunnitteluresurssin tarjoaminen on nykyisin maakuntaliiton ja maakuntakaavan laatimisen keskeinen rooli.

Kommentit luvusta 2 Viranomaisten tehtävät

13 §, 2. momentti; Lupa- ja valvontaviraston tehtäviin tulee lisätä velvollisuus valvoa, että YVA-selostuksen perusteltu päätelmä otetaan huomioon kunnan kaavoituspäätöksissä.

Kommentit luvusta 3 Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

-

Kommentit luvusta 4 Maakuntakaava

21 § Maakuntakaavan tarkoitus. Nykyisen lain mukainen yhdyskuntarakenteen periaatteiden esittäminen tulee palauttaa lakiesitykseen. Yhteinen maakuntakaava helpottaa ja tukee kuntien omaa yleiskaavoitusta ja maankäytön suunnittelua ja on laajoilla alueilla ainoa maankäytön ohjausväline. Pitkäjänteinen alueellinen ja seudullinen, ylikunnallinen maankäytön kehittäminen edellyttää kattavaa, suhteellisen yksityiskohtaista maakuntakaavaa.

Myöhemmin luvussa 8 esitetty maakuntakaavan keskeinen rooli maakunnallisesti merkittävien tuulivoimala-alueiden sijoittamisessa ja määrittämisessä on tärkeä alueidenkäyttölain uudistuksen osa ja kuvaa osaltaan maakuntakaavan merkitystä kaikessa alueellisessa ja seudullisessa suunnittelussa.

27 § Maakuntakaavan oikeusvaikutukset muuhun suunnitteluun ja viranomaistoimintaan. Muutokset maakuntakaavan oikeusvaikutuksiin vaarantavat koko alueellisen ja seudullisen suunnittelun. Renkajärven suojeluyhdistys ry, joka toimii usean kunnan alueella tai lähialueella ja

jonka toiminta-alue on osa laajaa Hämeen järviyläntä, on huolissaan alueellisen suunnittelun merkityksen heikentämisestä ja peruuttamattomien, aluekokonaisuutta murentavien ja tuhoavien maankäyttöratkaisujen mahdollistamisesta. Yhdistys esittää, että oikeusvaikutteisuus säilytetään nykytasolla.

Kommentit luvusta 5 Yleiskaava

Yleiskaavan ajanmukaisuuden arviointi on tullut viime vuosina aiempaa tärkeämmäksi, koska yksityisille hankkeille tehtävien, laajalle alueelle vaikuttavien yleiskaavoitusten lukumäärä on kasvanut rajusti. Erityisesti tuulivoimarakentamista varten on jo hyväksytty ja vireillä lukusia yleiskaavoja, joille ei koskaan tulla rakentamaan tuulivoimaloita. Turhaksi osoittautunut tuulivoima-alueen kaava estää ja haittaa kaikkea muuta maankäyttöä ja toimii myös pidäkkeenä kaikille niille investoinneille, joiden arvo heikkenisi merkittävästi tuulivoimarakentamisen seurauksena.

Renkajärven suojeluyhdistyksen jäsenkunnan kannalta turhaksikin osoittautuva tuulivoimayleiskaava olisi erittäin haitallinen. Ehdotamme, että myös toteutumattoman eli rakentamattoman yleiskaavan osalta tehdään ajantasaisuuden tarkistus kuten tehdään asemakaavoillekin. Koska kyse on ensisijaisesti hyvin nopeasti muuttuvan tuulivoimatoimialan maankäytön kaavoituksesta, uudelleentarkastelu pitäisi tapahtua selvästi nopeammin kuin asemakaavan kohdalla ja ehdotammekin, että ajantasaisuus tarkistetaan 8 vuoden kuluttua ja ellei perusteita kaavan ylläpitämiseen ole, yleiskaava kumoutuu.

Kommentit luvusta 6 Asemakaava

-

Kommentit luvusta 7 Vähittäiskaupan suuryksiköitä koskevat erityiset säännökset

-

Kommentit luvusta 8 Tuulivoimarakentamista koskevat erityiset säännökset

TUULIVOIMALOIDEN SJOITTAMISTA OHJAAVA LAINSÄÄDÄNTÖ JA PÄÄTÖKSENTEKO

Nykyinen järjestelmä, jossa tuulivoimaloiden sijoittamisesta päätetään kunnissa tapauskohtaisesti, on johtanut kestävämmiin vastakkainasetteluihin paikallisten taloudellisten intressien ja yksityisten perusoikeuksien, kuten PL 20 §:n ympäristöperusoikeuden ja 15 §:n omaisuudensuojasäännöksen, välillä. Kunnat ovat myös omaksuneet hyvin erilaisia linjauksia tuulivoimaloiden minimietäisyyksien suhteen, mikä on lisännyt eriarvoisuutta niin paikallisella kuin valtakunnallisellakin tasolla.

Samaan aikaan tuulivoimaloiden kasvavien ympäristöhaittojen arviointimenetelmät eivät ole kehittyneet teknologian ja hankkeiden koon mukana. Tämä vaikeuttaa yksittäisten kansalaisten

oikeusturvan toteutumista tilanteissa, joissa haittavaikutusten osoittaminen jää heidän vastuulleen. Tuulivoimalarakentamiseen liittyvän oikeustilan epäselvyys on ollut muutenkin omiaan lisäämään oikeusriitojen määrää hallintotuomioistuimissa.

Oikeusvaltiossa lainsäädännön tehtävänä on ohjata päätöksentekoa ennakoitavasti, tasapuolisesti ja ympäristövaikutukset asianmukaisesti huomioiden.

MAISEMAVAIKUTUKSET

Maisemavaikutusten korostaminen 68 § 1. momentin kohdassa 3) on tärkeä ja kannatettava muutos. Lakiehdotuksen perusteluja voisi pyrkiä täsmentämään merkittävyyden huolellisemmalla määrittelyllä: esimerkiksi YVA-selostuksissa ja Elyn perustellussa päätelmässä usein käytetyn vaikutusarvioinnin luokittelumenetelmän mukaiset "suuret kielteiset vaikutukset" ovat aina merkittäviä. Samalla YVA:n edellyttämisen alarajaa on laskettava: nykyisillä voimaloiden mittasuhteilla jo muutaman voimalan hanke voi vaikuttaa erittäin laajan alueen ympäristöön ja maisemaan.

ASUNTOJEN ETÄISYYS VOIMALOISTA: ENSI HÄTÄÄN LAASTARI

Suomen ja koko Euroopan energiantuotantojärjestelmä on voimakkaassa murroksessa juuri alueidenkäyttölain muutosprosessin aikana. Tuulivoimakapasiteetin raju kasvu ja voimaloiden koon suurentuminen on niin tuore ilmiö, että haittavaikutukset ja niiden laajuus ovat vasta viime vuosina havaittuja eikä kunnollista puolueetonta ja kaikkien hyväksymää, laajaa tutkimustietoa juuri ole.

Sähköjärjestelmän toiminnan kannalta tuulivoima kattaa jo nyt tuotannosta kestävämmän suuren osan. Vahvistetut mutta rakentamattomat tuulivoimaosayleiskaavat mahdollistaisivat nykyisen tuotantokapasiteetin kasvattamisen vielä 2,5-kertaiseksi – ilman, että yhtään nyt kaavoitusprosessissa olevista yli 200 hankkeesta saisi yleiskaavan. Järjestelmän kannalta olennaista onkin keskittyä ihan muihin sähköntuotantomuotoihin sekä sähkön käytön kasvun hillitsemiseen esimerkiksi biopolttoaineiden ja energiansäästön kautta. Mitään todellista tarvetta uusien tuulivoima-alueiden kaavoittamiselle ei ole, jo kaavoitetuistakin hankkeista valtaosa tulee jäämään rakentamatta.

Koska muutosvauhti on raju, lainsäädännön pitää mahdollisimman nopeasti estää pahimmat virheratkaisut ja pahimmat seuraukset. Siksi yksinkertainen 68 § 2. momentin 8 x kokonaiskorkeus - sääntö on kannatettava ja se olisi syytä saada voimaan välittömästi. Tuulivoimaloiden vähimmäisetäisyyksistä on nyt perusteltua säätää valtakunnallisesti.

Tämä etäisyysvaatimus antaa oikeansuuntaisen minimietäisyyden, vaikka monilla herkillä alueilla etäisyyden tulisi olla sitä suurempi. Sääntö on omiaan myös hillitsemään suurempien hankkeiden tarkoitushakuista pienentämistä alle maakunnallisesti merkittävän hankkeen rajan.

Luonnonsuojelualueet ja Natura-alueet tarvitsevat myös suoja-alueen ja nyt esillä olevaan alueidenkäyttölakiin tulisikin lisätä vastaava voimaloiden minimietäisyys näistä suojeltavista alueista.

ONGELMAN VARSINAINEN HOITO VAATII TUULIVOIMALAIN

Pidemmällä aikavälillä on luotava kestävät säännöt tuulivoimarakentamiselle ja ympäristövaikutusten arvioinnille. Esimerkiksi melulle herkät alueet on tunnistettava ja niiden raja-arvot asetettava erikseen. Myös nykyisin käytettävän melumallinnuksen vanhentuneisuus, virheellisyys ja vaihteleva soveltaminen on tiedostettava. Hankkeissa käytettävän melu- ja välkemallinnuksen pitää aina sitoa toimijoita niin, että jos todellisuus poikkeaa luvatusa, tilanne on korjattava heti – mikä tarkoittaa käytännössä ympäristöluvan edellyttämistä tuulivoimahankkeille. Myös tuulivoimaloiden purkamisesta puuttuvat pelisäännöt vielä kokonaan.

Uuden tuulivoimalain valmistelu onkin käynnistettävä välittömästi.

Maa- ja merituulivoimaloiden ennennäkemättömät mittasuhteet ja hyvin laajat vaikutukset edellyttävät huolellisesti valmisteltua erityislainsäädäntöä ja uudistettua ja nykytilannetta vastaavaa vaikutusten arviointia. Siinä on otettava huomioon olosuhteet: jo valmiiksi meluisilla taajama-, liikenne- tai teollisuusalueilla etäisyys tuulivoimalasta asutukseen voi olla paljon pienempi kuin hiljaisella ja herkillä alueella. Tuulivoimalain myötä nyt kirjattava 68 § voidaankin aikanaan päivittää ottamaan huomioon uusi laki.

Kommentit luvusta 9 Aurinkovoimarakentamista koskevat erityiset säännökset

-

Kommentit luvusta 10 Ranta-alueita koskevat erityiset säännökset

-

Kommentit luvusta 11 Kaavoitusmenettely ja vaikutusten selvittäminen kaavaa laadittaessa

-

Kommentit luvusta 12 Asemakaavan ja yleiskaavan laatimisaloite ja asemakaavan ja yleiskaavan laatiminen yhteistyössä

-

Koemmentit luvusta 13 Merialuesuunnittelu

-

Kommentit luvusta 14 Kansallinen kaupunkipuisto

-

Kommentit luvusta 15 Valtion rajat ylittävät ympäristövaikutukset

-

Kommentit luvusta 16 Pakkokeinot ja seuraamukset

-

Kommentit luvusta 17 Kaavan ja muun päätöksen tiedoksianto koskevat säännökset

-

Kommentit luvusta 18 Muutoksenhaku

-

Kommentit luvusta 19 Kaavan ja muun päätöksen tiedoksianto ja voimaantuloa koskevat säännökset

-

Kommentit luvusta 20 Erinäiset säännökset

-

Kommentit luvusta 21 Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

-

Kommentit alueidenkäyttölain muuttamisesta (liitelaki, nimike muuttuu laiksi kaavojen toteuttamislainsiksi)

-

Kommentit rakentamislain muuttamisesta

-

Luonnos uudeksi alueidenkäyttöasetukseksi viimeistellään ja siitä pyydetään lausunnot syksyllä 2025. Jos haluatte jo nyt antaa siitä kommentteja niin voitte tehdä sen tässä.

1 § Vaikutusten selvittäminen kaavaa laadittaessa. Luetteloon tulee lisätä vaikutukset mahdolliseen hiljaiseen alueeseen.

2 § Maakuntakaavan esitystapa. Maakuntakaavoihin on kirjattava merkinnät hiljaisista alueista – nyt käytäntö vaihtelee maakunnittain. Myös ekologiset yhteydet tulisi merkitä maakuntakaavoihin, koska ne ohjaavat osaltaan maankäyttöä yleiskaavoituksessa.

5 § Yleiskaavan kaavaselostus. Vaikutusten luetteloon tulee lisätä vaikutukset ekologisiin yhteyksiin, viherkäyttäviin ja hiljaisiin alueisiin.

9 § Lisättävä menettely yhteysviranomaisen perustellun päätelmän huomioonottamisen valvonnasta. Lupa- ja valvontavirastolle on annettava valtuus ja velvoite valvoa perustellun päätelmän toteutumista.

Mansukoski Pentti
Renkajärven suojeluyhdistys ry